

Uğurlu inkişaf strategiyası

Prezident İlham Əliyevin yeni dövlət idarəciliyi texnologiyaları
Azərbaycan Respublikasının innovativ inkişafının təminatçısıdır

Azərbaycan Respublikası uğurla inkişaf etməkdədir və praktiki olaraq bütün nüfuzlu beynəlxalq təşkilatların dəyərləndirmələrinə görə bu inkişaf innovativ xarakter daşıyır.

Ölkə inkişafının innovativ olmasının bir göstəricisi də ondadır ki, 2020-ci il yanvar ayının 21-də başlanacaq 50-ci Davos Dünya İqtisadi Forumunun gündəliyinə daxil edilmiş və qlobal əhəmiyyət daşıyan davamlı inkişaf və iqlim dəyişmələri problemləri artıq uzun müddətdir ki, ölkənin iqtisadi və sosial inkişafının əsas prioritətidir. Beynəlxalq təşkilatların hesabatları bunu sübut edir.

Tarixi baxımdan qısa müddətdə müşahidə edilən belə sürətli və innovativ inkişaf strategiyasının əsası Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş və ölkə Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən yaradıcılıqla inkişaf etdirilmişdir. Müstəqilliyin bərpa edilməsindən cəmi 30 ildən az bir müddət ötməsinə, müstəqilliyin ilk illərinin çox mürəkkəb və dövlətçilik üçün böyük risklər şəraitində

keçməsinə, ölkənin hərbi təcavüzə məruz qalması və işğal nəticəsində ərazilərin əhəmiyyətli bir hissəsinin iqtisadi, sosial və humanitar dövriyyədən çıxarılmasına, sayı milyondan çox olan qaćqın və köçkün ordusu və onların problemləri ilə üzleşməsinə baxmayaq, Azərbaycan Respublikası bütün bu çətinliklər şəraitində uğurla inkişaf etmişdir. Bu inkişaf son 16 ildə öz kəmiyyət və keyfiyyət göstəriciləri ilə çox uğurlu olmuşdur və beynəlxalq təşkilatlar bu faktı öz hesabatlarında yüksək dəyərləndirir, Azərbaycan Respublikasını müasir inkişaf göstəricilərinə görə dünya liderləri sırasına daxil edirlər. Beynəlxalq statistikaya əsasən bu gün Azərbaycan Respublikasının iqtisadi, sosial və humanitar sahədə qazandığı uğurlar yüz illər tarixi olan "böyük yeddilik" (G7), "böyük iyirmilik" (G20), Avropa Birliyi (EU), İqtisadi Əməkdaşlıq və Inkişaf Təşkilatının (OECD) üzvləri olan ölkələr səviyyəsindədir və bir sıra hallarda onlardan da üstündür.

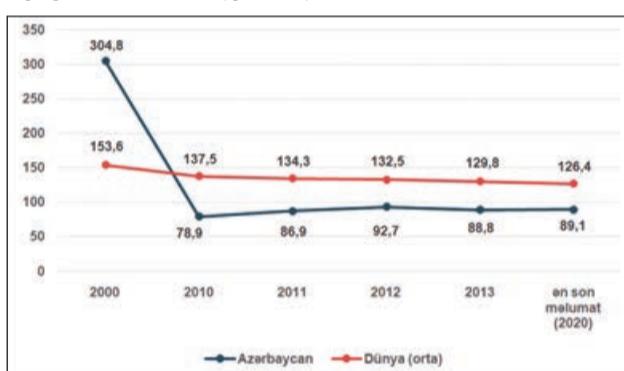
Uğurlu inkişaf strategiyası

Prezident İlham Əliyevin yeni dövlət idarəciliyi texnologiyaları
Azərbaycan Respublikasının innovativ inkişafının təminatçısıdır

Əvvəli 1-ci sah.

Tarixi baxımdan qısa bir zamanda iqtisadi, sosial və humanitar sahədə əhəmiyyətli neticələrin əldə edilməsi yalnız yüksək səviyyədə həyata keçirilən və müasir elmə əsaslanan dövlət idarəciliyinin nəticəsidir. Effektiv idarəciliçik insan fəaliyyətinin bütün sahələri üçün çox önemlidir. Lakin dövlət idarəciliyində müasir elmə əsaslanan düzüng proqnozlarını verməsi və yeni texnologiyaların tətbiqi hem milli, hem də beynəlxalq iqtisadi, sosial, ekoloji və hərbi təhlükəsizliyi, hazırlı və gələcək nesilərin rifahını təmin edən davamlı inkişaf və inklüziv cəmiyyətin qurulması üçün olduqca əhəmiyyətlidir. Ölkə Prezidenti İlham Əliyevin həyata keçirdiyi inkişaf strategiyası belə elmi idarəciliyi əsaslıdır. Beynəlxalq təşkilatların resmi hesabatları da bunu göstərir.

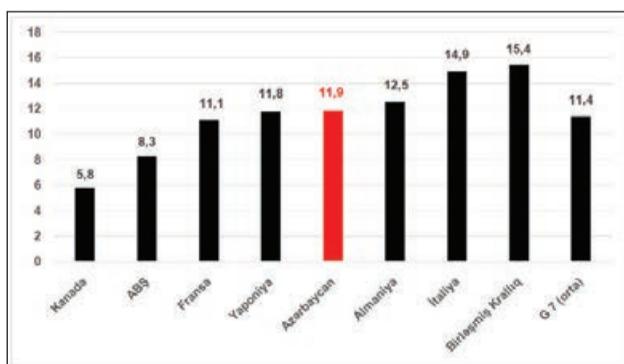
Müasir effektiv idarəetmənin en vacib şərtlərindən biri mövcud ehtiyatların səmərəli idare edilməsidir. Bu, bütün maddi mənbələrə, o cümlədən enerji ehtiyatlarına da addır. Ölkə Prezidenti İlham Əliyev son həftələrdə enerji təhlükəsizliyinə və enerji səmərəliyinə aid bir sıra görüsler keçirmiş, təyinatlar olmuş və qərarlar qəbul etmişdir. Enerji səmərəliyinin yüksək olması, eyni zamanda, resursların idarəetməsinin, ümumiyyətə, idarəetmənin yüksək səviyyədə olmasına xəber verir. Az enerji sərf edərək daha çox məhsulun istehsal onun maya dəyerini aşağı salır ki, bu da iqtisadi baxımdan əlverişlidir. Nəzərə alınan ki, bu gün dünyada istifadə olunan enerjinin 70 faizindən çoxu barpa olunmayan mənbələrdən alınır, belədən enerjidən məsuliyətli istifadən gələcək nesillər və ümumiyyətə, davamlı inkişaf üçün əhəmiyyəti daha aydın görünür. Nəhayət, eyni iqtisadi nəticə elde etmək üçün daha az enerji sərfiyatı atmosferə atılan istixana qazlarının miqdardını azaldır, qlobal iqlim dəyişmələrinə təsirli əlləndir. Qlobal iqlim dəyişmələri 2020-ci ilde keçirilən Davos Dünya İqtisadi Forumunun gündəlyində olan əsas məsələlər sırasındadır. Bu səbəbdən beynəlxalq təşkilatlar enerji səmərəliyinə xüsusi diqqət yetirir və bu prosesi daimi nezaretdə saxlayırlar. Dünya Bankı bu prosesin müxtəlif ölkələrdə monitorinqini keçirir və neticələrini dərc edir. Azərbaycan üçün 2020-ci il üçün mövcud və dərc olunmuş məlumatlar aşağıdakı kimidir (Şəkil 1).

Şəkil 1. Azərbaycan Respublikasında və dünyada (orta) 1000 ABŞ dolları (alıcılıq qabiliyyəti pariteti (AQP) nəzərə alınmaqla) ümumdaxili məhsul (ÜDM) üçün sərf olunmuş enerji (neft ekvivalenti, kg). Mənbə: Dünya Bankı, 2020.

Şəkil 1-dən göründüyü kimi, XXI əsrin ilk illərində Azərbaycan Respublikasında 1000 ABŞ dolları dəyerinde məhsul istehsal edərkən 304,8 vahid enerji sərf edilir ki, bu da o zaman orta dünya göstəricilərindən iki dəfə çox idi. Qisa bir zaman kəsiyində Azərbaycanda enerji səmərəliyi bir nece dəfə artıb və Dünya Bankının son dərc edilmiş məlumatlarına görə 1000 ABŞ dolları dəyeri olan məhsulun istehsalına ölkə yalnız 89,1 vahid enerji sərf edir. Hazırda Azərbaycanda enerji səmərəliyinin orta göstəricisindən 30 faiz yüksəkdir.

Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən dövlət idarəciliçik sahəsində həyata keçirilən innovativ inkişaf strategiyasının nəticəsində müstəqilliyini, berpasından cəmi 30 il keçmiş Azərbaycan Respublikası enerji idarəetiməsi sahəsində ərtəyüz illərlə tarixi olan bir sıra "böyük yeddilik" (G 7) qrupuna daxil olan ölkələr səviyyəsindədir və bəzilərini isə geridə qoymuşdur (Şəkil 2).

Şəkil 2. "Böyük yeddilik" (G 7) ölkələri və Azərbaycan Respublikasında bir vahid enerjinin (1 kg neftdən olan enerjinin ekvivalenti) istifadəsi ilə istehsal olunmuş ÜDM-nin dəyeri (ABŞ dolları, alıcılıq qabiliyyəti pariteti (AQP) ilə). Mənbə: Dünya Bankı, 2020.

Şəkil 2-dən göründüyü kimi, Azərbaycan Respublikasında enerji səmərəliyin Dünya Bankının hazırlı məlumatlarına görə Kanada, ABŞ, Fransa, Yaponiya və "böyük yeddilik" (G 7) qrupunun orta göstəricisindən üstündür. Bu nəticəyə əsaslı Azərbaycan Respublikasında inkişaf strategiyasının düzgün seçilməsindən və tətbiqindən xəber verir. Qeyd edilməlidir ki, enerji səmərəliyinə görə Azərbaycan Respublikası neft və qaz ixrac edən ölkələr arasında da liderdir və bu liderliyi Norveç ilə bölüşür.

Son illerde Azərbaycan Respublikasının iqtisadi, sosial və humanitar inkişafı çox sürəti və innovativ olmaqla yanaşı, dünənin XXI əsr üçün əsas prioriteti sayılan davamlı və eyni zamanda hər bir vətəndaşın rifahına müsbət təsir göstərən inklüziv inkişaf tələblərinə yüksək dərəcədə cavab verir. Bu səbəbdən bir çox nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlar Azərbaycanın bu sahədə qazandığı nəticələr xüsusi qeyd edir və ölkənin yüksək reytingləri haqqında müəmədi olaraq hesabatlar dərc edirlər. Ölkə mətbuatında işıqlandırılan bu nəticələr oludurca əhəmiyyətlidir. Lakin bəzi hallarda həmin məlumatlar təsvir şəklində təqdim olunur. Gösterilən məlumatları təhlil etdikdə isə məlum olur ki, Azərbaycan Respublikasının nəticələrini təsir edilənlərdən daha yüksəkdir və bir sıra hallarda dünya liderliyi səviyyəsindədir. Bunu bir neçə misalla göstərmək olar.

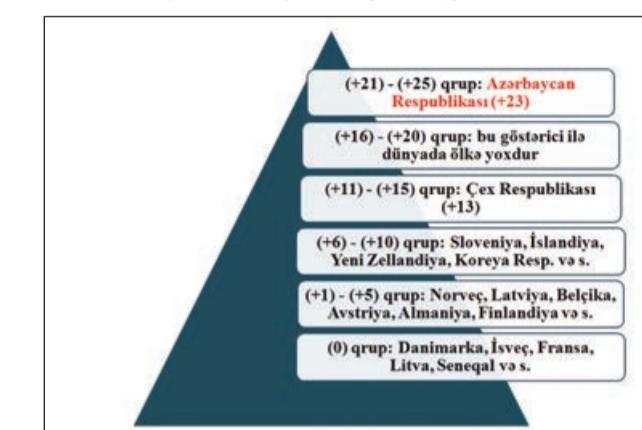
Azərbaycan Respublikası davamlı inklüziv inkişafın optimallı idarəetiməsi sahəsində dünya lideridir. Məlum olduğunu kimi, inklüziv inkişaf tərəqqinin elə bir yoldur ki, bu zaman ölkə hərtərəfli inkişaf edir və bu prosesin müsbət nəticələrini ölkənin bütün vətəndaşları hiss edir. Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyevin həyata keçirdiyi balanslaşdırılmış iqtisadi, sosial və humanitar siyaset dünəydə davamlı inklüziv inkişafın planlaşdırılması və idarə etdirilməsinin ən yaxşı nümunəsidir. Ölkənin hərtərəfli inkişafı və olduqca uğurlu iqtisadi imkanları və inklüziv inkişaf göstəriciləri. Məlumat mənbəyi: World Bank, 2020; World Economic Forum Reports, Davos, 2018, 2019.

Cədvəl 1. Avropa İttifaqı və seçilmiş ölkələrin iqtisadi imkanları və inklüziv inkişaf göstəriciləri. Məlumat mənbəyi: World Bank, 2020; World Economic Forum Reports, Davos, 2018, 2019.

Ölkə	İnkluzyiv inkişaf indeksi (III)	III-yə görə qrupda tutduğu yer	iqtisadi imkanlara (adambabaşa ÜDM) görə qrupda tutduğu yer	iqtisadi imkan və inklüziv inkişaf arasında fərq
Litva (EU)	4,80	1	1	0
Macarıstan (EU)	4,74	2	4	+ 2
Azərbaycan	4,69	3	26	+ 23
Latviya (EU)	4,67	4	5	+ 1
Polşa (EU)	4,61	5	2	- 3
Rumınıya (EU)	4,43	10	15	+ 5
Türkiyə	4,26	16	7	- 9
Rusiya Federasiyası	4,20	19	9	- 10

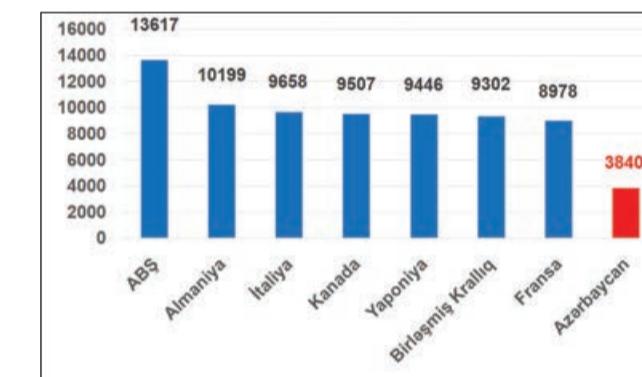
Azərbaycanın bu ölkələr arasında reytinginin yüksək olması ilə yanaşı, digər məqam da çox önemlidir. Belə ki, iqtisadi imkanlarına görə keçid ölkələri arasında 26-cı olmasına baxmayaraq, Azərbaycan davamlı inklüziv inkişaf göstəricilərinə görə bu qrupa aid olan ölkələr arasında 3-cü yerdədir, yəni öz imkanından 23 pille yuxarıdadır (Cədvəl 1). Daha az maliyyə sərf etməklə daha yüksək nəticənin əldə edilməsi ölkə Prezidenti İlham Əliyevin dövlət idarəciliyində tətbiq etdiyi yenidən

teknologiyaların, innovativ iqtisadiyyatın və güclü sosial siyasetin bəhrəsidir. Nəticədə Azərbaycan Respublikası davamlı inklüziv inkişaf idarəetiməsi səmərəliyinə görə (+23) dünəndə birinci yerdədir. İkinci yerdə Çex Respublikasıdır (+13), Üçüncü yeri (+8) bir sira ölkələr, o cümlədən Koreya Respublikası, Sloveniya, İsländiya bölgüsündədir (Şəkil 3).

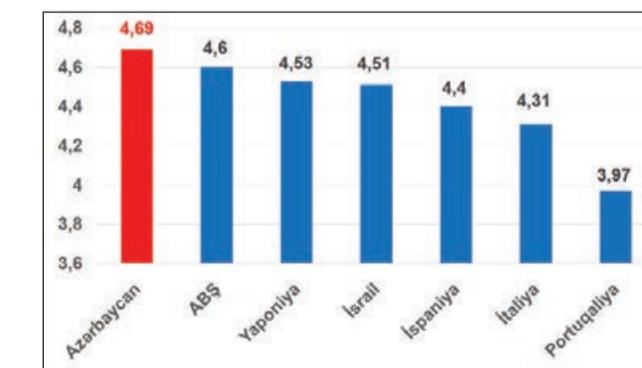
Şəkil 3. Dünya ölkələrində inklüziv inkişaf nəminə iqtisadi imkanlardan müxtəlif dərəcədə istifadə edilməsi: İqtisadi imkan və inklüziv inkişaf reytingləri arasında fərq. Məlumat mənbəyi: World Bank, 2020; World Economic Forum Reports, Davos, 2018, 2019.

Ölkənin hərtərəfli inkişafını və əhalinin rifahını yüksək səviyyədə təmin edən davamlı inklüziv inkişafın səmərəli və on optimal planlaşdırılması və idarə etdirilməsi sahəsində Azərbaycanın dünəydə liderliyi "böyük yeddilik" (G 7) ölkələri və Azərbaycan Respublikasının inklüziv inkişaf indeksinin (III) hər vəhidi sərf edilmiş ümumdaxili məhsulun (ÜDM) miqdardının müqayisəsindən də aydın olur (Şəkil 4).

Şəkil 4. İnkluzyiv inkişaf indeksinin (III) hər vəhidi sərf edilmiş adambabaşa ÜDM (ABŞ dolları alıcılıq qabiliyyəti pariteti (AQP) ilə). Məlumat mənbəyi: World Bank, 2020; World Economic Forum Reports, Davos, 2018, 2019.

Şəkil 4-dən göründüyü kimi, beynəlxalq təşkilatların məlumatlarına əsasən, Azərbaycan Respublikası davamlı inklüziv inkişafın məqsədlərinə nail olmaq üçün G 7 ölkələri ile müqayisədə 2-3 dəfə az vəsait sərf edir və hətta bu halda da dənə yüksək nəticələr əldə edir. Odur ki, beynəlxalq təşkilatların hesabatlarına görə, Azərbaycanın inklüziv inkişaf göstəriciləri bir sira iqtisadi baxımdan yüksək imkanlara malik olan ölkələrdən daha üstündür. Bu ölkələrdən ABŞ, Yaponiya, İspaniya, İtalya, İsrail, Portuqaliya, Yunanistan və digərləri göstərişlə bilər (Şəkil 5).

Şəkil 5. İqtisadi cəhdətən inkişaf etmiş ölkələr və Azərbaycan Respublikasının inklüziv inkişaf indeksləri. Məlumat mənbəyi: World Economic Forum Reports, Davos, 2018, 2019.

Azərbaycan Respublikasının inklüziv inkişaf indeksinin yüksək olmasına ölkədə həyata keçirilən uğurlu iqtisadi və sosial siyaset ilə yanaşı, dövlət idarəciliçik sahəsində reallaşdırılan digər sistemli tədbirlər də təsir göstərir. Bunların arasında 2003-cü il ilə müqayisədə Azərbaycanda atmosferə atılan və global iqlim dəyişmələrinə səbəb olan istixana qazlarının miqdərinin istehsal olunmuş ÜDM-nin hər vəhidi görə 5 dəfə

azalması (mənbə: Dünya Bankı, 2020), ölkədə xarici borcun aşağı səviyyədə olması, uğurlu demografik siyaset, əhalinin yüksək səviyyədə məşğulluğu, median gəlirlərin artması və digər amillər aid edilə bilər. Bütün bu am